

drevésam (plugam) opraviti. Pésna njiva mora vedno vsiga plevéla čista biti, in okopovanje se mora tukaj še pridniši kakor pri krompirju opravljati. Vsaka pésa naj od druge nar menj poldrugi čevelj saksebi stoji. Ker vsako pésno zerno ne kalí, se večkrat pri setvi s sejavnico zgodi, de so na njivi prazni prostori; temu se pa s sejanjem z rokó v okom pride, ako ženska v 1 ljuknjico po 3 ali 4 zerna vtakne, čeravno se s tem več semena potрати.

De seme hitrejši kalí, naj se ene dni poprej namáka.

(Konec sedí.)

Začetek kovaške in živinozdravilske šole v Ljubljani.

8. dan tega mesca se je odpérila šola za kovače in živinozdravnike. Zbrali so se k tem veselim začetku gosp. odborniki središa kmetijske družbe in podružnice Ljubljansko-Verhniške; zraven njih pa tudi mnogo družih za blagor domovine vnetih mož. Veselo je bilo že pri prvem začetku 13 učencov mlajših in starjih na šolskih klopéh sedeti, ki so prisli od bližnjih in daljnih krajev, eden tudi iz Štajarskiga, se poduka te šole vdeležiti, in si po tem svoj prihodnji stan popboljšati, deželi pa tudi v prid biti.

Naš visoke časti vredni in za vstanovljenje te šole posebno skerbni gosp. predsednik Fidel Terpine so sprejeli pričujoče z naslednjim serčnim nagovorom:

„Večlétno délo in prizadevanje ces. kralj. kmetijske družbe je bilo, v prid naši domovini dobro kovaško in živinozdravniško šolo tukaj napraviti, v kateri bojo zamogli učenci vse podučenje v živinozdravilstvu in v umetnim podkovanji doseči. Veliko se je móгло za napravo te šole govoriti in pisati, preden se je zamóglo k današnjemu začetku priti.“

„Hvala visokimu ministerstvu, ki nam je v dosego tega namena krepka podpora bilo; hvala vsim udam kmetijske družbe in vsim drugim pripomočnikom za njih blagodare, po katerih se je zamógla ta naredba vstanoviti; hvala pa tudi našima dvema častitljivima od ministerstva poterjenima učenikama gospodama dohtarjema Bleiweisu in Strupitu, ktera za blagor domovine vneti domorodca, sta si veliko prizadjala, to napravo na noge spraviti, in skušeniga kovaškiga učenika ti šoli pridobiti, sama pa učenje v živinozdravilstvu iz dobre volje brez vsiga plačila prevzeti. Vi pa, moji ljubi učenci! katerim se je taka lepa prilóžnost podala, k svojimu lastnimu pridu se tukej veliko naučiti, skážite vso čast svojim učenikam, — bodite pazljivi na vse poduke, in spoznajte pravi prid tega podučjenja, iz kteriga izvira dobrota za vas, za ubogo živino, in za celo deželo!“

„Zdaj vam bodo pa gosp. Dr. Bleiweis, ki so od visociga ministerstva za vodja te šole postavljeni, šolne in hišne opravila na dalje razložili.“

(Konec sedí.)

Novi podružniki kmetijske družbe na Krajskim.

Spet je prejelo središe kmetijske družbe naznanilo vstanovitve dveh podružnic, ktero z veseljem na znanje damo. Za Černomeljsko podružnico je gosp. tehant Vincenci Vovk v Metliki predsednik, — gosp. Janez Kapelle, oskerbnik komende n. r. v Metliki, gosp. Matija Primic, posestnik na Turnu, Jožef Soretič, posestnik v Metliki in gospod Janez Hočevanar, oskerbnik v Podbrežji pa so odborniki zvoljeni. — V Krajsko-Loški podružnici je gospod Konrad Loker, fabrikant in posestnik v Krajnji za predsednika izvoljen, za odbornike pa gospodje Franc

Kramer, tehant v Stari Loki, gosp. Jožef Skaria c. k. poštar in posestnik v Krajnji, gosp. Edvard Urbančič, posestnik v Predvdoru, in gosp. Franc Majer, posestnik v Krajnji.

Deželna vstava Krajske kronovine.*)

Po razdelku 77. do 83. vstave avstrijskiga cesarstva dobí vsaka kronovina še posebej svojo lastno vstavo. Cesar so s deržavnimi ministri vred začeli deželne vstave zdej na znanje dajati, ki so si v poglavitnih rečéh enake. Ko so bile vstave za avstrijske vojvodstva in za vojvodstvo Koroško (ki ima 30 poslancov na deželni zbor poslati) na znanje dane. je bila 30. dan pretečeniga léta tudi vstava za Krajsko deželo od Cesarja podpisana in na znanje dana.

Kér nam kratki čas ne pripustí, celiga dolziga razgласa danes na znanje dati, posnamemo za zdaj iz njega le nar imenitniši reči, de jih bravci berž zvedó.

§. 1. pravi, de dežela Krajska je neločljiv kós avstrijskiga cesarstva; §. 2. razméro krajske dežele proti avstrijskému cesarstvu določi deržavna vstava; sred mejá te deržavne vstave ima pa Krajska dežela svojo samostojnost; §. 3. vsi v deželi prebivajoči narodi imajo edíne pravíce in vživajo nedotakljivo pravico za ohranjenje in oskerbovanje svoje domorodnosti in svojiga jezika; §. 4. meje Krajske dežele se smejo le po postavi spremeniti; §. 5. ona obderží svoj dozdanji gèrb in svoje deželne barve; §. 6. Ljubljana je poglavno mesto kronovine; §. 7. deželni zbor ima vse deželne zadeve nadomestovati; §. 11. deželni zbor obstóji iz 32 poslancov; 10 poslancov pošljejo v deželni zbor tisti posestniki, ki so z nar vikšim davkam obloženi; 10 poslancov pošljejo mesta in tergi, ki so v volitnim redu zaznamovani; 12 poslancov pa pošljejo razun teh vse druge srenje ali soseske skupej; §. 19. poslanci dobíjo za pot in za prebivanje v mestu ob času deželniga zbora primerno odškodnino, ki se iz deželniga denarja plača; §. 21. cesar pokliče vsako léto deželni zbor, in scer pravilama (ali za navadno) mesca listopada; deželni zbor terpi 6 tednov; §. 23. deželni zbor je v Ljubljani; cesar ga pa zna tudi v kakšim drug kraj krajske dežele poklicati; §. 36. de zado-bijo sklepi deželniga zbora postavno veljavnost, morata cesar in deželni zbor v teh edinih misel biti; §. 48. cesar ima pravico ukazati, de deželni zbor za nekoliko časa prejenja, ali de clo jenja in domu gré; ga mora pa, ako ga je pred pretečeno 4 létno dóbo razpusstil, o 3 mescih potem spet poklicati, in če bi se priménilo, de bi v ravno tem času deržavni zbor zbran bil, ga mora pa v 2 mescih po prenehanju ali nehanju deržavniga zbora zopet poklicati; §. 50. in 55. §. opravník in za nektore reči namestnik deželniga zbora je deželni odbor, ki ima pa v vsim zboru odgovor dati; ta odbor obstóji iz 5 odbornikov, ki opravljajo deželne opra-

*) Mnogim bravcam, ki so še le o novim létu Novice ali sploh slovenske časopise brati začeli, povémo: de »kronovina« (Kronland) poméni to, kar poméni »dežela«, ki je pod krono avstrijskiga cesarja; vsaka dežela avstrijske krone je tedaj kronovina. — Vstava ali konstitucija se imennje nova vlada (regirénga), ktero so dežele avstrijskiga cesarstva še le sušca 1848 zadobile, ktera vlada je takó vstanovljena, de ima pri dajanju postav i. t. d. tudi ljudstvo govoriti, ktero namestujejo poslanci v deržavnih in deželnih zbori. Kér rabijo tudi drugi Slovani to besédo čeravno v možkim spolu (ustav), smo jo tudi mi na Slovenskim vpeljali pa v ženskim spolu, tedaj pravimo in pišemo vstava, pa ne ustava, kér v in u pri nas na Slovenskim ni edino; — vstaviti pomeni »einsetzen«, — ustavití pa »aufhalten«. Vred.

vila, kader zbora ni; §. 62. ta redni odbor se zamore po potrebi tudi pomnožiti; §. 65. premembe te deželne vstave, ki so jo cesar z ministri dali, se zamorejo v prvem deželnem zboru od zbora nasvetovati.

Kmet, ki se je v 14 dneh brati in pisati naučil.

Marsikdo bo rekel, de bi ta utegnila bôsa biti; sam bi tudi ne bil verjel, ko bi se prepričal ne bil.

Mladi Tine v svojih otročjih létih ni imel priložnosti v šolo hoditi in se kaj naučiti. Večkrat je že za tega voljo miloval in žaloval. Pa kaj veselje vsiga ne stori!

Na pratiki je že davno vse podobe svetnikov in znamenja poznal, le kar je bilo branja ni še razumel. Sosedov sinek je začel letas v šolo hoditi in se dobro učiti. Ko se je iz šole gredé večkrat k Tinetu grét prišel, je vselej pokazal, ktere čerke in kaj se je v šoli vse naučil. Radovedni Tine je fantiča zdaj za to zdaj za uno skerbno popraševal, in se tako kmalo vsih čerk navadil. Pratika mu je bila za prvi abecednik, in ni bilo dolgo, de je že vse iména svetnikov s poznanimi čerkami vkup sostavljati in za silo izrekovati znal. — Šolarček mu zdaj še pisne čerke s kredo na steno zapiše. Tudi teh se je pridni kmetič hitro navadil, in že zna ž njimi tudi svoje ime, hišno orodje itd. in vse potrebne zapomíne razločno pisati. Zdaj se vadi še pisanja na popir, in kmalo mu pojde vse ročno od rok. Ko sim mu uni dan čedne bukvice „Mali Blaže“ brati posodil, ni popred od pečí šel, de je skozi in skozi vse prebral. „Od konca se mi je malo spodtikalo, je djal, zdaj pa za potrebo že vse preduhtam!“ *) —

Upati se sme, de bo naš pridni Tine kmalo prvih premedencov eden.

Ko bi pač iz med naših mladih kmetov, ki še brati ne znajo, kateri pridniga Tineta posnemati hotel!

Nobeniga ni, de bi se branja in pisanja za potrebo ne mogel naučiti, vsakímu je to mogoče, ako ima le kolčikaj veselja.

Veselje, ljubezen do kake reči

Začetik nar prvi pri délu stori! —

A. Praprotnik.

Dopis iz Celja.

Ali hočete iz Celja kaj zvediti? Novo léto se je pri nas s hudo zimo začelo; pa kaj pravim? Že v starim sta nas veliki sneg in grozovitni mraz napadla. Obá še zdajterpita. Pa nič bi za mraz ne marali, ako bi le zdravi bili in dovolj živeža imeli. Tega nam pa silno pomanjkuje.

V Celjski vojaški bolnišnici je veliko število bolnikov. Kjer jih je popred komaj 20 ali 30 bilo, jih je zdaj 150 do 170. Večidel na legarju (Thyphus) ležijo. Iz Ogorskiga je bila bolezin pervlečena; že pa tudi po mestu in po okolici se razširja. Umerljivost je velika. —

Živež, dervá, prebivaljša in druge življenju potrebne reči tukaj od dné do dné dražji postajajo. Kmalo bo treba v Ameriko pobegniti.

Celjske „slovenske Novine“ so nehale; pa nov časopis, pod imenom „Slovenska čbela“ se je začel. S politiko se ne bo pečal; le sostavke bo dajal „za obudo in omiko slovenskiga duha.“ Vrednik je slavno znani gosp. Drobnič, začasni učenik na tukajšnji latinski šoli. Bog daj srečo!

Tudi bukvarnica za izposojevanje bukev (Leihbibliothek) se tukaj napravlja. Temelj in začetik je z nekimi 200 nemškimi povesti od tolovajev, strahov, vitezov in drugih takih knjig postavljen. To bo gotovo slovenšino močno podpiralo!

Nove politiške gosposke za štajarsko kronovino so tudi že postavljene, kakor ste v „Gracarci“ brali. Tukaj le to opomnim, de nas Celjane močno veseli, de dozdanji krožni poglavar, gosp. Schmelzer, ko kantonski glavár perviga reda pri nas ostane, kér mnogo zasluženiga možá in rodoljuba vsi častimo in ljubimo.

Ljube Novice! že ste od imenitne reči govorile, pa tudi nam na sercu leží. Ohranite nam našo milo milo slovenšino! Komaj je iz večstoletniga spanja vstala (vé ste jo izbudile), in že se ji spet jama koplje. Saj je lepa, mila, krepka, bogata; saj bodo — ako Bog da in sreča slovenska — zmirej lepši, krepkeji, bogatejši s pomočjo pridnih rodoljubnih pisateljev. Torej prosimo, naj ostane neoskrunjena od „novih oblik“! Mi serčno ljubimo iliršino, serbsino in druge hčere staroslovanske matere; pa — naj nam nihče za zlo ne vzame — mi ljubimo serčnejši svojo milo slovenšino, ter jo hočemo čisto imeti, divico nebeško!

Kar ste v 52. listu Novíc „zastran deržavniga zakonika“ takó krepko izgovorili, vse poterdimo in podpisemo. Tudi na Štajarskim (saj od Krajske meje do Celja in dalje) se govori ravno kakor na Krajskim, tistih ega, emu; oga, om, se ne sliši tukaj. Scer pa tudi mi nočemo tiste nepotrebno skovane pseudo-iliršine, ktere ne Slovenec ne Horvat ne razumeta, ktero nam pa vunder zdaj nekteri vsiliti hočejo.

Narečje stanovitno (kakoršno je naš slovenski jezik) se ne more in ne sme po volji le nekterih mož prenarediti ali pokvariti: zakaj če se narodu njegov jezik (Sprache) vzame, se mu je vse vzelo. Kaj bi rekli, ko bi, postavim, nemški pisatelji začeli angleške, ali danske, ali holandske besede, to je, „nove oblike“ (akoravno so nemškim podobne) v svoje nemške spise ali sostavke jemati zató, de bi jih tudi Anglijan, Danci in drugi razumeli? Ali bi se ne smejala cela Evropa? Ali bi Anglijan in drugi ne mislili, de se Nemcam v možganih méša?

De se Horvatje v tej reči Slovencam bližati nočejo, namreč de nočejo svojiga narečja s ptujimi „novimi oblikami“ zmešati, očitno dokaže, de imajo boljši „Takt“, kakor nekteri naših pisateljev. Po tem takim tudi iz večnih abecednih prepírov ne pridemo, *) namesto de bi koristne, v čisti slovenšini zložene, torej lahko razumljive knjige, kterih je narodu tako silno treba, zlagovali in pisali.

Brali smo v poslednjim listu Novíc, de se na Ljubljanski učilnici staroslovenščina razlaga. Radi bi tudi mi takó imenitno učenje poslušali. J. Š.

Žalostne oznanila.

Že prvo jutro začetiga noviga léta nas je z veliko žalostjo napolnilo, ker nam je grozovita smert mnogopoštovaniga zlo ljubljeniga gospoda vzela. V sercu ginjeni smo brali napovedni list, de je Jernej Dolenc, dohtar zdravilstva, c. k. krožni zdravnik, in desétnik goriške narodne straže v štiri in tridesetim létu svoje starosti, in scer na bolezní (légarji) umerl, ki jo je v vojaški bolnišnici nalezal, kamor je on, desíravno sam tačas nepopolnoma zdrav, mnogim bolnim vojakam vsaki dan z veseljem pomagat hodil. — Neutruden je bil v izpolnovanji svojiga poklíca, vés goreč za slovenšino, poln ljudomile prijaznosti do vsaciga človeka, podpora revnih, prav prijatel in dober svetovavec tem, ki se s podukam mladosti pečajo. — V sredo ob štirih popoldne so ga na pokopališe nésli in pri ti priliki se je vidilo, kakó zlo so ga ljudje cenili, kér silo veliko se jih je prizadevalo ljubljencu zadnjo čast skazati.

*) Beséda duhtati je pri nas v več krajih v rabi. Znabiti de je domača; utegnila bi se berž ko ne iz imena duh v glagol duhtati izpeljati. Pisavec.

*) V prihodnjim listu bomo s poslednjim sostavkam sklep te reči storili, in nadjamo se, de bo potem konec vsih razpartij. Vred.